ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 21.05.2003
COM(2003) 294 τελικό

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

Νέα ώθηση στις δράσεις που αναλαμβάνει η ΕΕ με τους μεσογειακούς εταίρους για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό

Στρατηγικές κατευθύνσεις

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο χάρτη της Νίκαιας του Δεκεμβρίου 2000, για τα θεμελιώδη δικαιώματα, ορίζεται ότι η Ένωση οικοδομήθηκε με βάση τις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Κατά συνέπεια, η προώθηση της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ. Στην ανακοίνωση της Επιτροπής της 8ης Μαΐου 2001 σχετικά με τον *ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του εκδημοκρατισμού σε τρίτες χώρες*[1], καθορίζεται ο στόχος αυτός στο πλαίσιο της γενικής στρατηγικής προσέγγισης της Επιτροπής, στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων, για τα επερχόμενα έτη. Η ανακοίνωση καλεί την Ένωση να δώσει, στις σχέσεις της με τρίτες χώρες, μεγαλύτερη προτεραιότητα στα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό και να έχει μια περισσότερο δραστήρια προσέγγιση. Στα συμπεράσματα του Συμβουλίου της 25ης Ιουνίου 2001 σχετικά με τον ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του εκδημοκρατισμού, γίνεται δεκτή με ικανοποίηση η ανακοίνωση της Επιτροπής και επιβεβαιώνεται εκ νέου η αποφασιστικότητα της ΕΕ για την προώθηση σταθερών και δημοκρατικών χώρων, με βάση τον απόλυτο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η παρούσα ανακοίνωση καθορίζει τις πρακτικές κατευθύνσεις για την επίτευξη του εν λόγω στόχου σε συνεργασία με τις χώρες εταίρους της ΕΕ στην περιοχή της Μεσογείου. Η ανακοίνωση αποσκοπεί επίσης στην αντιμετώπιση ορισμένων προκλήσεων που αναφέρονται στην πρόσφατη έκθεση του Αναπτυξιακού Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών (ΑΠΗΕ) του 2002, σχετικά με την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού στον αραβικό κόσμο, στην οποία επισημαίνονται τα σοβαρά ελλείμματα του αραβικού κόσμου σε θέματα όπως είναι η διακυβέρνηση, τα ανθρώπινα δικαιώματα, ο εκδημοκρατισμός, οι διακρίσεις μεταξύ των δύο φύλων και η εκπαίδευση.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες αποτελούν ένα αναπόσπαστο και ουσιαστικό τμήμα του πλαισίου που διέπει τις σχέσεις μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των μεσογειακών εταίρων της, τόσο εντός του περιφερειακού πλαισίου της διαδικασίας της Βαρκελώνης/ευρωμεσογειακής εταιρικής σχέσης, όσο και μέσω των διμερών συμφωνιών σύνδεσης, οι οποίες έχουν συναφθεί ή βρίσκονται στο στάδιο της διαπραγμάτευσης με όλες τις μεσογειακές χώρες εταίρους. Η ανακοίνωση της Επιτροπής για την προετοιμασία των συνεδριάσεων των υπουργών εξωτερικών των ευρωμεσογειακών χωρών, που θα διαξαχθούν στη Μασσαλία, στις 15-16 Νοεμβρίου 2000[2] και στη Βαλένθια, στις 22-23 Απριλίου 2002[3], καθώς και τα πορίσματα που προέκυψαν και το πρόγραμμα δράσης[4] που συμφωνήθηκε στη Βαλένθια από όλους τους συμμετέχοντες, επιβεβαιώνουν εκ νέου τις εν λόγω κοινές δεσμεύσεις και επισημαίνουν την ανάγκη και τη βούληση να ενταθούν οι προσπάθειες στον τομέα της προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η παρούσα ανακοίνωση λαμβάνει επίσης υπόψη τα αποτελέσματα δύο σεμιναρίων που διοργανώθηκαν από την Επιτροπή με την κοινωνία των πολιτών στις ευρωμεσογειακές χώρες, στο Αμάν και την Καζαμπλάνκα, το

---

1 COM (2001) 252 τελικό.
2 COM (2000) 497 τελικό, "Νέα ώθηση στη διαδικασία της Βαρκελώνης".
3 SEC (2002) 159 τελικό.
4 Έγγραφο της Γραμματείας του Συμβουλίου EURO-MED 2/02 της 24 Απριλίου 2002.

2002. Τέλος, η ανακοίνωση διαπνέεται από το νέο όραμα που έχει υιοθετήσει πρόσφατα η Επιτροπή για τη διευρυμένη Ευρώπη[5].

Βασιζόμενη σε κοινές δεσμεύσεις, η παρούσα ανακοίνωση περιγράφει σε γενικές γραμμές τις κατευθύνσεις για τη βέλτιστη χρησιμοποίηση των μέσων που διαθέτουν η ΕΕ και οι μεσογειακοί εταίροι της, για την αποτελεσματική εφαρμογή των κοινών στόχων τους, που είναι η προώθηση του εκδημοκρατισμού και της προστασίας των οικουμενικών ανθρώπινων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών. **Προτείνει 10 σαφείς συστάσεις για τη βελτίωση του διαλόγου μεταξύ της ΕΕ και των μεσογειακών εταίρων της, καθώς και για τη χρηματοδοτική συνεργασία της ΕΕ σε ζητήματα που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η υλοποίησή της θα ενισχυθεί από τρία επίπεδα συμπληρωματικότητας: μεταξύ του πολιτικού διαλόγου και της χρηματοδοτικής βοήθειας, μεταξύ του προγράμματος MEDA και της βοήθειας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας για τη Δημοκρατία και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΠΔΑΔ), και τελικά μεταξύ της εθνικής και της περιφερειακής διάστασης.**

Οι μεσογειακές χώρες που καλύπτονται από το παρόν έγγραφο είναι οι εταίροι στο πλαίσιο της διαδικασίας της Βαρκελώνης και δεν είναι χώρες που βρίσκονται στη διαδικασία της ένταξης ή είναι υποψήφιες για ένταξη στην ΕΕ[6] δηλαδή: η Αλγερία, η Αίγυπτος, το Ισραήλ, η Ιορδανία, ο Λίβανος, το Μαρόκο, η Συρία, η Τυνησία και η Παλαιστινιακή Αρχή.

2. ΒΑΣΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΚΔΗΜΟΚΡΑΤΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

Η κατάσταση όσον αφορά τα δικαιώματα του ανθρώπου και τον εκδημοκρατισμό στις χώρες MEDA ποικίλλει και είναι σύνθετη, είναι όμως δυνατόν να εντοπιστούν ορισμένες γενικές τάσεις. Η έκθεση του Αναπτυξιακού Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών (ΑΠΗΕ) του 2002, σχετικά με την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού στον αραβικό κόσμο, κατέληγε στο συμπέρασμα ότι, μολονότι έχει επιτευχθεί σε ορισμένους τομείς ουσιαστική πρόοδος, η περαιτέρω κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη εμποδίζεται από ελλείψεις που έχουν βαθιές ρίζες στις δομές διακυβέρνησης, στον αραβικό κόσμο. Στην έκθεση εντοπίζονται τρία "ελλείμματα" που αφορούν την ελευθερία, τη χειραφέτηση των γυναικών και τη γνώση. Συμπεραίνεται ότι η προσεκτική μεταρρύθμιση και εδραίωση της διακυβέρνησης, η ενίσχυση των πολιτικών και οικονομικών ελευθεριών και η βελτίωση της συμμετοχής του κοινού, είναι ουσιαστικά μέσα για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης στους τομείς της οικονομίας, της κοινωνίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι αραβικές χώρες υστερούν σημαντικά σε σχέση με το παγκόσμιο μέσο όρο σε όλες τις έξι μεταβλητές της διακυβέρνησης, που χρησιμοποιούνται στην έκθεση ΑΠΗΕ, με εξαίρεση το "κράτος δικαίου" όπου υπερβαίνουν ελαφρά τον μέσο όρο. Σε πολλές χώρες MEDA, μια ισχυρή εκτελεστική εξουσία ασκεί σημαντικό έλεγχο και υπόκειται σε ανεπαρκείς ελέγχους και εξισορροπήσεις από τη νομοθετική και δικαστική εξουσία. Δύνανται να δεσπόζουν πεπαλαιωμένα πρότυπα νομιμότητας. Οι αντιπροσωπευτικές δημοκρατικές δομές είναι αδύναμες και δεν είναι πάντοτε γνήσιες. Οι γυναίκες εξακολουθούν να είναι

---

5 COM (2003) 104 τελικό, της 11-3-2003.

6 Για την Τουρκία, υποψήφια χώρα για ένταξη στην ΕΕ, τα ζητήματα που αφορούν τα δικαιώματα του ανθρώπου και τον εκδημοκρατισμό εξετάζονται βάσει των πολιτικών κριτηρίων της Κοπεγχάγης στο πλαίσιο της προενταξιακής στρατηγικής. Η Μάλτα και η Κύπρος είναι χώρες που ακολουθούν τη διαδικασία προσχώρησης στην ΕΕ.

περιθωριοποιημένες στις οικονομικές και πολιτικές δομές και διαπράττονται ευρέως διακρίσεις εις βάρος τους σε θέματα δικαίου και εθίμων.

Η επί μακρόν παγκόσμια συναίνεση ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες είναι οικουμενικά, αδιαίρετα και αλληλοσυνδεόμενα αντικατοπτρίζεται στο γεγονός ότι οι περισσότερες χώρες MEDA έχουν επικυρώσει τις περισσότερες σημαντικές διεθνείς πράξεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οι οικουμενικές αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων περιλαμβάνονται στο σύνταγμα, στους νομοθετικούς κώδικες και τις κυβερνητικές εξαγγελίες. Στον τομέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου έχουν ληφθεί ορισμένα θετικά μέτρα και ορισμένοι εταίροι MEDA όπως το Μαρόκο, η Ιορδανία και η Παλαιστινιακή Αρχή, συμμετέχουν σε μια γενικά θετική διαδικασία σχετικών μεταρρυθμίσεων.

Εντούτοις, σε γενικές γραμμές, η εφαρμογή κανόνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην περιοχή υστερεί από άποψη συμφωνίας με διεθνή πρότυπα. Η προώθηση της δημοκρατίας και των δικαιωμάτων του ανθρώπου περιπλέκεται από το γεγονός ότι έχει εμφανιστεί ως ισχυρή πολιτική εναλλακτική λύση ο θρησκευτικός εξτρεμισμός. Η δημιουργία έντασης ανάμεσα σε προβληματισμούς εσωτερικής ασφάλειας και την προώθηση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δύναται να έχει αρνητικές επιπτώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και είναι ιδιαίτερα εμφανής στο πλαίσιο του "πολέμου κατά της τρομοκρατίας" μετά την 11η Σεπτεμβρίου του 2001. Συχνά περιορίζονται ελευθερίες έκφρασης και του συνεταιρίζεσθαι, καταφεύγοντας ιδίως σε έκτακτα νομοθετικά μέτρα. Οι υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οι ΜΚΟ που υπεραμύνονται των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αντιμετωπίζουν νομικά και διοικητικά εμπόδια, συχνά είναι περιθωριοποιημένοι και σε ορισμένες περιπτώσεις υφίστανται καταπίεση.

Μια σύντομη ανάλυση ανά χώρα επιβεβαιώνει την ανεπαρκή πρόοδο που έχει επιτευχθεί όσον αφορά τα ρυθμιστικά πλαίσια (και την εφαρμογή τους), το θεσμικό δυναμικό, την εκπαιδευτική δραστηριότητα και τα επίπεδα συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στην προώθηση και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η κατάσταση θα μπορούσε να αποδοθεί συνοπτικά ως εξής:

– τα ελλείμματα διακυβέρνησης εμποδίζουν την ανάπτυξη δημοκρατικών αξιών και την προώθηση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων·

– η περιθωριοποίηση των γυναικών υποσκάπτει την πολιτική εκπροσώπηση και εμποδίζει την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη·

– η εφαρμογή διεθνών συμβάσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ανεπαρκής·

– τα νομοθετικά και δικαστικά συστήματα δεν είναι επαρκώς ανεξάρτητα·

– οι ΜΚΟ που ασκούν δραστηριότητες στους κοινωνικούς και πολιτικούς χώρους, παρουσιάζουν αδυναμίες, περιορίζονται σοβαρά στις δράσεις τους και είναι αποκομμένοι από τη διεθνή δικτύωση·

– η εκπαίδευση, παρά το γεγονός ότι είναι χρηματοδοτείται σχετικά καλύτερα σε σχέση με πολλές άλλες αναπτυσσόμενες χώρες, παρέχεται κατά τρόπο ανομοιογενή, δεν χρησιμεύει για την αντιμετώπιση παραδοσιακών μεθόδων επιβολής διακρίσεων

και δεν είναι ικανοποιητικά προσαρμοσμένη στις απαιτήσεις της σύγχρονης οικονομίας[7]·

– ο αυταρχισμός και οι ανεπαρκείς οικονομικές και κοινωνικές επιδόσεις ευνοούν την πολιτική περιθωριοποίηση και συμβάλλουν στην αναβίωση ριζοσπαστικών και βίαιων κινημάτων·

– με ορισμένες πολιτικές ερμηνείες του Ισλάμ επιχειρείται η εκμετάλλευση των πολιτιστικών διαφορών για να αμφισβητηθεί η οικουμενικότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Σε σύγκριση με άλλους εταίρους MEDA, το Ισραήλ παρουσιάζει χωριστά χαρακτηριστικά. Λειτουργεί ως εδραιωμένη κοινοβουλευτική δημοκρατία, με πραγματικό διαχωρισμό εξουσιών, ένα λειτουργικό σύστημα διακυβέρνησης και ενεργό συμμετοχή των ΜΚΟ και της κοινωνίας των πολιτών σε όλες τις εσωτερικές πτυχές της πολιτικής και κοινωνικής ζωής. Εντούτοις, η συμμόρφωση του Ισραήλ με διεθνώς αποδεκτά πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είναι ικανοποιητική. Θα πρέπει να εξεταστούν δύο σημαντικοί ειδικοί τομείς. Πρώτον, το ζήτημα της συμφιλίωσης του δηλωθέντος εβραϊκού χαρακτήρα του κράτους του Ισραήλ με τα δικαιώματα των μη εβραϊκών μειονοτήτων του Ισραήλ. Δεύτερον, η καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο της κατοχής παλαιστινιακών εδαφών[8]. Υπάρχει επείγουσα ανάγκη να αποτελέσει η συμμόρφωση με τα οικουμενικά πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τους ανθρωπιστικούς κανόνες, από όλες τις πλευρές των αντιμαχόμενων ισραηλινών/παλαιστινίων, έναν κεντρικό παράγοντα στις προσπάθειες να κινηθεί εκ νέου η ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή. Τούτο θα απαιτήσει ειδικές προσπάθειες από την ΕΕ, καθώς και τη χάραξη μιας κατάλληλης στρατηγικής.

---

[7] Οι συστάσεις ΑΠΗΕ για την εκπαίδευση έχουν ιδιαίτερη σημασία για την περιοχή. Η Επιτροπή θα εξετάσει τις εν λόγω συστάσεις στο πλαίσιο του περιφερειακού προγράμματος MEDA και του Εθνικού Ενδεικτικού Προγράμματος.

[8] Στο πλαίσιο αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επανειλημμένα επιστήσει την προσοχή στις σχετικές με τα ανθρώπινα δικαιώματα υποχρεώσεις όλων των μερών στη διαμάχη αυτή, μεταξύ άλλων μέσω ψηφισμάτων της και δηλώσεων στην Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα στη Γενεύη, καθώς και στη συνεδρίαση της τρίτης επιτροπής της γενικής συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών.

Πλαίσιο. 1: Συνοπτική παρουσίαση της έκθεσης ΑΠΗΕ

Η έκθεση του Αναπτυξιακού Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών (ΑΠΗΕ) του 2002, σχετικά με την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού στον αραβικό κόσμο, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι αραβικές χώρες[9] υποφέρουν από έλλειμμα ελευθερίας. Το έλλειμμα αυτό εκφράζεται με χαμηλές επιδόσεις όσον αφορά τη διακυβέρνηση και τις θεμελιώδεις ελευθερίες.

Η πολιτική συμμετοχή είναι λιγότερο προηγμένη στον αραβικό κόσμο σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη περιοχή. Η αντιπροσωπευτική δημοκρατία δεν είναι πάντοτε γνήσια και σε ορισμένες περιπτώσεις είναι ανύπαρκτη. Δεσπόζουν τα πεπαλαιωμένα πρότυπα νομιμότητας. Τα πολιτικά συστήματα έχουν αρχίσει να παρουσιάζουν ανοίγματα, η διαδικασία όμως εξακολουθεί να είναι έντονα ρυθμιζόμενη και μονομερής. Εξακολουθούν να υφίστανται καθεστώτα που κινητοποιούν τις μάζες, η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι είναι περιορισμένη και η κάλπη δεν αποτελεί κοινό μέσο μεταβίβασης της εξουσίας.

Οι αραβικές χώρες υστερούν σημαντικά σε σχέση με τον παγκόσμιο μέσο όρο, σε όλους τους έξι δείκτες διακυβέρνησης που χρησιμοποιούνται στην έκθεση (ποιότητα των θεσμών, διαφθορά, κανόνες δικαίου, ρυθμιστικά βάρη, αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης, πολιτική αστάθεια), με εξαίρεση τους "κανόνες δικαίου" όπου καταφέρνουν να υπερβαίνουν ελαφρά τον μέσο όρο.

Η ελευθερία έκφρασης και η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι περιορίζονται συχνά. Οι ΜΚΟ και οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών αντιμετωπίζουν πολλά εμπόδια. Η στάση των κρατικών αρχών ποικίλλει από αντίθεση, έως τον χειρισμό και την ελευθερία υπό επιτήρηση. Οι νόμοι που διέπουν τους ΜΚΟ έχουν αποτελέσει σημαντικό ζήτημα. Παρά το γεγονός ότι οι οργανώσεις που προσανατολίζονται στην παροχή κοινωνικής βοήθειας τείνουν να είναι περισσότερο αποδεκτές, οι οργανισμοί υπεράσπισης αντιμετωπίζονται με δυσπιστία από τις αρχές και αποφεύγονται από ιδιωτικούς χορηγούς, αναγκασμένοι να καταφύγουν σε διεθνή χρηματοδότηση που αυξάνει την εχθρότητα των αρχών και διευρύνει το χάσμα επικοινωνίας με την κοινωνία (*συνοπτική περιγραφή από τις υπηρεσίες της Επιτροπής)*

3. ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΗ ΔΡΑΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΕ

3.1. Γενικό πλαίσιο

Η ΕΕ έχει αναλάβει την προώθηση της δημοκρατίας, της ορθής διακυβέρνησης και του κράτους δικαίου, καθώς και την προώθηση και την προστασία όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: των αστικών, των πολιτικών, των οικονομικών, των κοινωνικών και των πολιτιστικών. Το Συμβούλιο έχει εγκρίνει ορισμένα σημαντικά έγγραφα τα οποία καθοδηγούν τη δράση της ΕΕ σε ειδικούς θεματικούς τομείς στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων[10]. Ειδικότερα, η ΕΕ προσδίδει μεγάλη σημασία στην κατάργηση της θανατικής ποινής, την καταπολέμηση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης μεταχείρισης, την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και των διακρίσεων σε βάρος μειονοτήτων, την προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών και του παιδιού και την προστασία των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ΕΕ αναγνωρίζει πλήρως τον άκρως σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει η κοινωνία των πολιτών στην προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τον εκδημοκρατισμό.

---

9 Αλγερία, Μπαχρέιν, Κομόρος, Τζιμπουτί, Αίγυπτος, Ιράκ, Ιορδανία, Κουβέιτ, Λίβανος, Λιβύη, Μαυριτανία, Μαρόκο, Ομάν, Παλαιστίνη, Κατάρ, Σαουδική Αραβία, Σομαλία, Σουδάν, Συρία, Τυνησία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Υεμένη.

10 Γενικές κατευθύνσεις της πολιτικής της ΕΕ για τρίτες χώρες σχετικά με τη θανατική ποινή. Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων, Λουξεμβούργο, 29 Ιουνίου 1998· γενικές κατευθύνσεις για την πολιτική της ΕΕ σε τρίτες χώρες σχετικά με τα βασανιστήρια και κάθε άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή απαξιωτική μεταχείριση ή τιμωρία, Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων, Λουξεμβούργο, 9 Απριλίου 2001· γενικές κατευθύνσεις της ΕΕ για τον διάλογο σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, Συμβούλιο της ΕΕ, 13 Δεκεμβρίου 2001.

Η ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με *"τον ρόλο που διαδραματίζει η ΕΕ στην προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τον εκδημοκρατισμό σε τρίτες χώρες"*[11] καθορίζει την πολιτική για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό στο πλαίσιο της συνολικής στρατηγικής προσέγγισης της Επιτροπής στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων για τα επερχόμενα έτη και συνιστά:

– την προώθηση συνεκτικών και συνεπών πολιτικών για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του εκδημοκρατισμού, ιδίως μεταξύ των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και άλλων δράσεων της ΕΕ, ιδιαίτερα της ΚΕΠΠΑ·

– την εφαρμογή περισσότερο δραστήριων μεθόδων, ιδίως χρησιμοποιώντας τις ευκαιρίες που προσφέρει ο πολιτικός διάλογος, το εμπόριο και η εξωτερική βοήθεια·

– την υιοθέτηση μιας περισσότερο στρατηγικής προσέγγισης σχετικά με την Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία και τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΠΔΑΔ), συνδυάζοντας προγράμματα και σχέδια στον τομέα αυτό, με δεσμεύσεις της ΕΕ σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία.

Στα πορίσματά του της 25ης Ιουνίου 2001, το Συμβούλιο εκφράζει την ικανοποίησή του για την ανακοίνωση και επιβεβαιώνει περαιτέρω τη δέσμευσή του να διασφαλίσει, αφενός την συνεκτικότητα και συνέπεια μεταξύ της κοινοτικής δράσης και της ΚΕΠΠΑ, καθώς και της αναπτυξιακής πολιτικής, μέσω της στενής συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ των αρμοδίων φορέων του και με την Επιτροπή και, αφετέρου, την "ενσωμάτωση" των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του εκδημοκρατισμού στις πολιτικές και δράσεις της ΕΕ. Το Συμβούλιο τόνισε επίσης την ανάγκη να πραγματοποιηθεί ανοικτός διάλογος με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και με την κοινωνία των πολιτών, στο πλαίσιο του καθορισμού και της τακτικής επανεξέτασης των προτεραιοτήτων της πολιτικής για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό. Στα πορίσματά του της 10ης Δεκεμβρίου του 2002, το Συμβούλιο εξέφρασε περαιτέρω την ικανοποίησή του για τα πρακτικά μέτρα που αποσκοπούν στην επίτευξη των εν λόγω στόχων, τα οποία πρότεινε η ομάδα εργασίας για τα ανθρώπινα δικαιώματα (COHOM) στην έκθεσή της της 25ης Νοεμβρίου του 2002. Τα εν λόγω πρακτικά μέτρα και η ανακοίνωση της ΕΚ της 7/11/2002 σχετικά με τους μη κρατικούς φορείς[12] (ΜΚΦ) έχουν ληφθεί πλήρως υπόψη στη σύνταξη της παρούσας ανακοίνωσης.

3.2. Περιφερειακό πλαίσιο: η διαδικασία της Βαρκελώνης (ευρωμεσογειακή εταιρική σχέση)

Μεταξύ των στόχων της ευρωμεσογειακής εταιρικής σχέσης (διαδικασία της Βαρκελώνης) σημαντική θέση κατέχει η δημιουργία ενός χώρου ειρήνης και σταθερότητας με βάση τις αρχές των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της δημοκρατίας, καθώς και η ανάπτυξη μιας ελεύθερης και ακμάζουσας κοινωνίας των πολιτών. Η δήλωση της Βαρκελώνης της 28ης Νοεμβρίου 1995, με την οποία καθιερώθηκε η ευρωμεσογειακή εταιρική σχέση, βασίζεται στις αρχές της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των

---

[11] COM (2001) 252 τελικό.
[12] COM (2002) 598.

θεμελιωδών ελευθεριών (πλαίσιο 1). Η κοινή στρατηγική της ΕΕ για τη μεσογειακή περιοχή, η οποία υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Santa Maria da Feira τον Ιούνιο του 2000[13] επιβεβαιώνει τις αρχές αυτές.

Πλαίσιο 2: Ανθρώπινα δικαιώματα και δημοκρατία στη δήλωση της Βαρκελώνης (1995)

Ο κύριος στόχος της δημιουργίας, εντός της ευρωμεσογειακής περιφέρειας, μιας "περιοχής διαλόγου, ανταλλαγών και συνεργασίας, η οποία θα διασφαλίζει την ειρήνη, τη σταθερότητα και την ευημερία, απαιτεί την **ενίσχυση της δημοκρατίας και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,** μια βιώσιμη και ισορροπημένη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, τη λήψη μέτρων για την καταπολέμηση της φτώχειας και την προώθηση μεγαλύτερης κατανόησης μεταξύ πολιτισμών, στοιχεία τα οποία είναι όλα ουσιαστικές συνιστώσες της εταιρικής σχέσης".

Οι συμμετέχοντες αναλαμβάνουν την υποχρέωση:

– να δράσουν σύμφωνα με το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και την οικουμενική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου·

– να αναπτύξουν το κράτος δικαίου και τη δημοκρατία στο πλαίσιο των πολιτικών συστημάτων τους·

– να σέβονται τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας έκφρασης, του συνεταιρίζεσθαι, της σκέψης, της συνείδησης και του θρησκεύματος·

– να εξετάζουν ευνοϊκά, μέσω του διαλόγου μεταξύ των μερών, τις ανταλλαγές πληροφοριών για ζητήματα που αφορούν τα δικαιώματα του ανθρώπου, τις θεμελιώδεις ελευθερίες, τον ρατσισμό και την ξενοφοβία·

– να σέβονται και να διασφαλίζουν τον σεβασμό της διαφορετικότητας και του πλουραλισμού στις κοινωνίες τους και να καταπολεμούν εκδηλώσεις ρατσισμού, ξενοφοβίας και έλλειψης ανοχής·

– οι συμμετέχοντες τονίζουν τη σημασία της κατάλληλης εκπαίδευσης στο θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών.

Στον κοινωνικό, τον πολιτιστικό και τον ανθρώπινο τομέα, οι συμμετέχοντες :

– προσδίδουν ιδιαίτερη σημασία στα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στην ανάπτυξη·

– αναγνωρίζουν την ουσιαστική συμβολή την οποία δύναται να έχει η κοινωνία των πολιτών στη διαδικασία ανάπτυξης της ευρωμεσογειακής εταιρικής σχέσης·

– θα ενθαρρύνουν δράσεις στήριξης των δημοκρατικών θεσμών και ενίσχυσης του κράτους δικαίου και της κοινωνίας των πολιτών [….]·

– δεσμεύονται να εξασφαλίσουν προστασία όλων των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται βάσει της υφιστάμενης νομοθεσίας για τους μετανάστες που είναι εγκατεστημένοι νόμιμα στο έδαφός τους·

– τονίζουν τη σπουδαιότητα της αποφασιστικής καταπολέμησης των φαινομένων του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, καθώς και της έλλειψης ανοχής και συμφωνούν να συνεργάζονται προς τον σκοπό αυτό.

Οι *ανακοινώσεις της Επιτροπής* για την προετοιμασία της 4ης και 5ης ευρωμεσογειακής διάσκεψης υπουργών στη Μασσαλία (15-16 Νοεμβρίου 2000)[14] και στη Βαλένθια (22-23 Απριλίου 2002)[15], καθώς και η πρόσφατη ανακοίνωση για τη "διευρυμένη Ευρώπη", ζητούν να δίδεται, στις σχέσεις της ΕΕ με τους μεσογειακούς εταίρους της, μεγαλύτερη σπουδαιότητα στα δικαιώματα του ανθρώπου, στη δημοκρατία, στην ορθή διακυβέρνηση και στο κράτος δικαίου, ενώ διατυπώνουν ορισμένες συγκεκριμένες προτάσεις προς τον σκοπό αυτό. Ειδικότερα,

13 ΕΕ L 183 της 22.7.00

14 "Νέα ώθηση στη διαδικασία της Βαρκελώνης" 6/09/00, COM(2000) 497 τελικό· 13/02/02.

15 SEC (2002) 159 τελικό.

προτάθηκε να εξετάζονται συστηματικά, σε όλες τις επαφές μεταξύ της ΕΕ και των εταίρων της, τα ζητήματα τα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία, έτσι ώστε να ευνοηθεί η επίτευξη προόδου μέσω μιας διαρθρωμένης προσέγγισης· να συνδεθούν στενότερα οι χορηγήσεις MEDA με την επιτευχθείσα πρόοδο στους εν λόγω τομείς· να συσταθούν, μεταξύ της ΕΕ και των εταίρων της, κοινές ομάδες εργασίας, αποτελούμενες από κρατικούς υπαλλήλους· να ενθαρρυνθεί η υπογραφή, η επικύρωση και η εφαρμογή των σχετικών διεθνών μέσων· και να αναγνωριστεί ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών.

Στο **πρόγραμμα δράσης** που προέκυψε από τη διάσκεψη της Βαλένθια, οι υπουργοί επανέλαβαν τη σταθερή πολιτική δέσμευσή τους υπέρ της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου στην περιοχή και συμφώνησαν να ενισχύσουν τον πολιτικό διάλογο στους τομείς της πολιτικής και της ασφάλειας. Ζήτησαν από τους ανώτατους υπαλλήλους να μελετήσουν την καθιέρωση ενός περισσότερο δομημένου διαλόγου, έτσι ώστε να αυξηθεί ο βαθμός αποτελεσματικότητας.

Πλαίσιο. 3: Απόσπασμα από την ανακοίνωση της Βαλένθια (SEC (2002) 159 τελικό, 13/2/02)

Η κατάσταση στην περιοχή όσον αφορά τον σεβασμό των **ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας,** εξακολουθεί να προκαλεί ανησυχίες. Με εξαίρεση την Κύπρο και τη Μάλτα, κανένας από τους μεσογειακούς εταίρους δεν έχει απόλυτα ικανοποιητικές επιδόσεις στον τομέα αυτόν. Παρά το γεγονός ότι η κατάσταση ποικίλλει από τον ένα εταίρο στον άλλον, ωστόσο, σε ορισμένες από τις χώρες αυτές η κατάσταση έχει επιδεινωθεί από την υπουργική συνεδρίαση της Μασσαλίας. Η ΕΕ έχει εκφράσει την ανησυχία της σε καθένα από τους εταίρους της για θέματα όπως είναι οι συλλήψεις και η φυλάκιση χωρίς δίκη, η κακομεταχείριση κρατουμένων, η έλλειψη ελέγχου της βίας εξτρεμιστικών ομάδων, οι εξωδικαστικές εκτελέσεις από τις αρχές, η εφαρμογή της θανατικής ποινής, οι περιορισμοί της ελευθερίας έκφρασης και του συνεταιρίζεσθαι, καθώς και ζητήματα που αφορούν το κράτος δικαίου και την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών.

3.3. Διμερές νομοθετικό πλαίσιο – Συμφωνίες σύνδεσης

Η πολυμερής προσέγγιση στη δήλωση της Βαρκελώνης βρίσκει την αντιστοιχία της στη διμερή προσέγγιση όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις δημοκρατικές αρχές που εκφράζονται στις συμφωνίες σύνδεσης, οι οποίες έχουν ήδη συναφθεί ή βρίσκονται στο στάδιο της διαπραγμάτευσης αφενός μεταξύ της ΕΕ και των κρατών μελών της και αφετέρου με καθέναν από τους μεσογειακούς εταίρους[16].

Οι βασικοί στόχοι των συμφωνιών σύνδεσης είναι η ενίσχυση των δεσμών μεταξύ της ΕΕ και των μεσογειακών εταίρων, με σκοπό τη δημιουργία βιώσιμων σχέσεων, βασισμένων στην *αμοιβαιότητα, την αλληλεγγύη, την εταιρική σχέση και την ανάπτυξη από κοινού.* Οι συμφωνίες προβλέπουν επίσης ένα διαρθρωμένο πλαίσιο για τη διεξαγωγή τακτικού πολιτικού διαλόγου επί διμερών και διεθνών ζητημάτων αμοιβαίου ενδιαφέροντος. Ο εν λόγω πολιτικός διάλογος πρέπει να καλύπτει ιδίως τους όρους για τη διασφάλιση της ειρήνης, της ασφάλειας, της δημοκρατίας και της περιφερειακής ανάπτυξης και θα πρέπει να χρησιμοποιείται ως μοχλός για μεταρρυθμίσεις.

Από το 1992, η ΕΕ έχει συμπεριλάβει σε όλες τις συμφωνίες της με τρίτες χώρες μια ρήτρα, με την οποία ο σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της δημοκρατίας καθίσταται ένα "ουσιώδες στοιχείο" των σχέσεων. Η ρήτρα αυτή

[16] Οι συμφωνίες σύνδεσης έχουν τεθεί σε ισχύ για την Τυνησία, το Ισραήλ, το Μαρόκο, την Ιορδανία και την Παλαιστινιακή Αρχή (ενδιάμεση συμφωνία). Οι συμφωνίες έχουν υπογραφεί με την Αίγυπτο (Ιούνιος 2001), την Αλγερία (Απρίλιο 2002) και τον Λίβανο (Ιούνιος 2002).

προβλέπει ότι οι σχέσεις μεταξύ των μερών, καθώς και όλες οι διατάξεις της ίδιας της συμφωνίας, πρέπει να βασίζονται στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δημοκρατικών αρχών, που καθοδηγούν τις εθνικές και διεθνείς πολιτικές των συμβαλλομένων μερών και αποτελούν βασικό στοιχείο της συμφωνίας. Η εν λόγω ρήτρα επιβεβαιώνει και αναπτύσσει τους στόχους της δήλωσης της Βαρκελώνης. Παρέχει τη βάση για την ανάπτυξη διαλόγου και συνεργασίας με τους μεσογειακούς εταίρους στους τομείς της ορθής διακυβέρνησης, των δικαιωμάτων του ανθρώπου, των θεμελιωδών ελευθεριών και του κράτους δικαίου.

3.4. Μέσα συνεργασίας

3.4.1. MEDA

Το πρόγραμμα MEDA[17] είναι το βασικό χρηματοδοτικό μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη στήριξη της υλοποίησης της ευρωμεσογειακής εταιρικής σχέσης. Το πρόγραμμα MEDA προβλέπει τη λήψη μέτρων τεχνικής και χρηματοδοτικής στήριξης, τα οποία θα συνοδεύουν τη μεταρρύθμιση των οικονομικών και κοινωνικών δομών στους μεσογειακούς εταίρους. Οι περισσότεροι από τους πόρους του MEDA διοχετεύονται διμερώς στους εταίρους[18], ενώ το υπόλοιπο αφιερώνεται για περιφερειακές δραστηριότητες, στις οποίες όλοι οι εταίροι δύναται να συμμετάσχουν.

Οι βασικοί στόχοι του προγράμματος MEDA προέρχονται άμεσα από την δήλωση της Βαρκελώνης του 1995, δηλαδή συνίστανται στο να συνοδεύονται οι πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις στις χώρες εταίρους, καθώς και στη στήριξη της εφαρμογής των συμφωνιών σύνδεσης. Όπως συμβαίνει και με τις εν λόγω συμφωνίες, η συνεργασία στο πλαίσιο του προγράμματος MEDA βασίζεται στον *"σεβασμό των δημοκρατικών αρχών και του κράτους δικαίου καθώς επίσης και στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, των οποίων η καταπάτηση αιτιολογεί τη λήψη ενδεδειγμένων μέτρων"*[19].

---

[17] Κανονισμός αριθ. 1488/96 του Συμβουλίου όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 2698 (2000) της 27ης Νοεμβρίου 2000.

[18] Τούτο αφορά την Αλγερία, την Αίγυπτο, την Ιορδανία, τον Λίβανο, το Μαρόκο, τη Συρία, την Τυνησία, την Τουρκία και την Παλαιστινιακή Αρχή.

[19] Το άρθρο 16 του κανονισμού MEDA, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό αριθ. 780/1998 προβλέπει ότι "εφόσον ένα ουσιώδες στοιχείο για την εξακολούθηση των μέτρων στήριξης ενός μεσογειακού εταίρου απουσιάζει, το Συμβούλιο δύναται, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία μετά από πρόταση της Επιτροπής, να αποφασίσει για τη λήψη ενδεδειγμένων μέτρων".

Πλαίσιο 4: Ανθρώπινα δικαιώματα και δημοκρατία στον κανονισμό MEDA

Οι στόχοι και οι κανόνες για την εφαρμογή του άρθρου 2 του κανονισμού MEDA (μέτρα στήριξης) περιλαμβάνουν:

– την ενίσχυση της δημοκρατίας, τον σεβασμό και την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως μέσω μη κυβερνητικών οργανισμών στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τους μεσογειακού εταίρους·

– την ανάπτυξη της συνεργασίας σε τομείς που αφορούν το κράτος δικαίου, όπως είναι η συνεργασία σε δικαστικά και ποινικά θέματα, η ενίσχυση των θεσμών που εγγυάται την ανεξαρτησία και την αποτελεσματικότητα της δικαιοσύνης, η δημιουργία υπηρεσιών εσωτερικής ασφάλειας των κρατών και πολιτικής προστασίας·

– την ορθή διαχείριση (…) με τη στήριξη βασικών θεσμών και φορέων της κοινωνίας των πολιτών, όπως είναι οι τοπικές αρχές, οι ενώσεις στον αγροτικό χώρο και σε χωριά, οι σύνδεσμοι που βασίζονται στην αρχή της αλληλοβοήθειας, τα συνδικάτα, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι οργανώσεις στήριξης των επιχειρήσεων, καθώς και μέσω της στήριξης που παρέχεται για τη βελτίωση του δυναμικού της δημόσιας διοίκησης, έτσι ώστε να χαράζει πολιτικές και να διαχειρίζεται την υλοποίηση τους.

Επιπλέον, στον κανονισμό διευκρινίζεται ότι τα ζητήματα ισότητας μεταξύ των δύο φύλων πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τον προγραμματισμό και την υλοποίηση της συνεργασίας για την ανάπτυξη και ότι η στήριξη της βιώσιμης κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης περιλαμβάνει ιδίως τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών και των πληθυσμών στο σχεδιασμό και την υλοποίηση της ανάπτυξης. Βλέπε παράρτημα ΙΙ, κανονισμός ΕΚ αριθ. 2698/2000.

Το MEDA δεν έχει μόνο χρηματοδοτήσει οικονομικά και κοινωνικά προγράμματα. Αποτελεί επίσης τη βάση για την εκτέλεση σημαντικών προγραμμάτων, τα οποία βρίσκονται σε εξέλιξη ή προβλέπονται και τα οποία αφορούν τα δικαιώματα του ανθρώπου και τη δημοκρατία, ζητήματα που περιλαμβάνονται στα εθνικά ενδεικτικά προγράμματα 2002-2004 (ΕΕΠ) ιδίως με την Αλγερία, την Τυνησία, την Ιορδανία και την Αίγυπτο.

Όσον αφορά τα περιφερειακά προγράμματα MEDA, το περιφερειακό ενδεικτικό πρόγραμμα (ΠΕΠ) 2002-2004 περιλαμβάνει ορισμένες δράσεις στήριξης υπέρ των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της δημοκρατίας. Πρόκειται ιδίως για τα προγράμματα που αφορούν τη δικαιοσύνη, την καταπολέμηση των ναρκωτικών, το οργανωμένο έγκλημα και την τρομοκρατία, καθώς και τη συνεργασία στην αντιμετώπιση ζητημάτων που αφορούν την κοινωνική ένταξη μεταναστών, τη μετανάστευση και μετακίνηση προσώπων (έναρξη εφαρμογής κατά το 2002), την κατάρτιση δημόσιων διοικήσεων (2003) και τις ίσες ευκαιρίες για γυναίκες (2004). Στις περιφερειακές δράσεις υπάρχει κατά κανόνα η τάση για την συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών κατά την υλοποίηση των προγραμμάτων, για παράδειγμα δραστηριότητες για την πολιτιστική κληρονομιά, τη συνεργασία στον οπτικοακουστικό τομέα και τις ανταλλαγές νέων.

3.4.2. Η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΠΔΑΔ)

Θεσπίστηκε με πρωτοβουλία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατά το 1994 και ο κύριος στόχος της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα

Δικαιώματα (ΕΠΔΑΔ)[20] είναι η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του εκδημοκρατισμού σε τρίτες χώρες, ιδίως μέσω της χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων **μη κυβερνητικών** και **διεθνών** οργανισμών. Η πρωτοβουλία χρηματοδοτείται με ετήσιο ποσό του ύψους των 100 εκατ. ευρώ για δραστηριότητες σε παγκόσμια κλίμακα.

Με βασικούς δικαιούχους τις ΜΚΟ, η πρωτοβουλία ΕΠΔΑΔ αποσκοπεί στο να διαδραματίσει **συμπληρωματικό ρόλο σε σχέση με** τα προγράμματα διμερούς βοήθειας, όπως είναι το MEDA. Οι δραστηριότητες στο πλαίσιο του προγράμματος MEDA αποτελούν το αντικείμενο διαπραγματεύσεων με την κυβέρνηση της χώρας εταίρου και οι θεσμικές πτυχές της εν λόγω συνεργασίας υλοποιούνται κυρίως μέσω κυβερνητικών και κρατικών θεσμικών οργάνων. Η ΕΠΔΑΔ επιτρέπει τη διοχέτευση κονδυλίων άμεσα σε φορείς της κοινωνίας των πολιτών και οι δραστηριότητες που χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας ΕΠΔΑΔ δεν αποτελούν το αντικείμενο προηγούμενης διαπραγμάτευσης με τις κυβερνήσεις των τρίτων χωρών. Κατά συνέπεια, εφόσον για παράδειγμα διατίθενται κονδύλια σε διμερές πλαίσιο για μεταρρυθμίσεις στον δικαστικό τομέα, η πρωτοβουλία ΕΠΔΑΔ δύναται να ενισχύσει το δυναμικό της κοινωνίας των πολιτών, για να ασκήσει πιέσεις και να συμμετάσχει στην εν λόγω διαδικασία.

4. ΓΕΝΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΕ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟΥΣ ΕΤΑΙΡΟΥΣ

4.1. Διάλογος μεταξύ της ΕΕ και των μεσογειακών εταίρων της

4.1.1. Διάλογος σε διμερή βάση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση συμμετέχει σε ένα πολιτικό διάλογο, λιγότερο ή περισσότερο επίσημο, με όλες τις χώρες με τις οποίες διατηρεί σχέσεις. Ένας διάλογος για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τον εκδημοκρατισμό πρέπει να διεξάγεται κατά τρόπο συνεκτικό και συνεπή, με βάση διεθνώς συμφωνημένα πρότυπα και μέσα και ιδίως εκείνα των Ηνωμένων Εθνών. Θα πρέπει να αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στην εξέταση της τήρησης των συμβάσεων και των συνθηκών που έχουν γίνει αποδεκτές από τους εταίρους, καθώς και της ορθότητας των υφιστάμενων επιφυλάξεων έναντι των εν λόγω συνθηκών και συμβάσεων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση επιφυλάσσεται του δικαιώματός της να θίγει μεμονωμένες περιπτώσεις που δημιουργούν ανησυχίες. Μετά από αίτημα των εταίρων της, η ΕΕ πρέπει επίσης να είναι πρόθυμη να συζητήσει θέματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, για παράδειγμα την κατάσταση των μεταναστών στην ΕΕ.

Η ρήτρα για τα "ουσιώδη στοιχεία", η οποία περιλαμβάνεται στις συμφωνίες σύνδεσης, παρέχει μια επιπλέον βάση για τη διεξαγωγή αρθρωμένου διαλόγου σε διμερή βάση για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στις χώρες όπου ισχύουν οι εν λόγω συμφωνίες σύνδεσης. Η ρήτρα αυτή, μαζί με ένα συμπληρωματικό άρθρο για τα προς λήψη μέτρα σε περίπτωση μη τήρησης της

---

[20] Η ΕΠΔΑΔ βασίζεται στους κανονισμούς τους Συμβουλίου ΕΚ αριθ. 975/1999 και ΕΚ αριθ. 976/1999 της 29ης Απριλίου 1999 – ΕΕ L 120/8 της 8ης Μαΐου 1999. Τα διαθέσιμα κονδύλια για την πρωτοβουλία είναι εγγεγραμμένα στο κεφάλαιο Β7-7 του προϋπολογισμού της ΕΕ.

υποχρέωσης που προβλέπεται από τη συμφωνία[21] και μία κοινή δήλωση επί του θέματος, επιτρέπει σε ένα από τα μέρη να λάβει μέτρα σε περίπτωση μη τήρησης από το άλλο μέρος των δημοκρατικών αρχών και των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Εντούτοις, οι ρήτρες αυτές για τα "ουσιώδη στοιχεία" δεν αντιπροσωπεύουν απαραίτητα μια αρνητική προσέγγιση ή μια μέθοδο επιβολής κυρώσεων: μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την προώθηση του διαλόγου και της συνεργασίας μεταξύ εταίρων, μέσω της ενθάρρυνσης κοινών δράσεων υπέρ του εκδημοκρατισμού και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της αποτελεσματικής εφαρμογής διεθνών μέσων που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και της πρόληψης των κρίσεων μέσω της δημιουργίας συνεκτικών και μακροχρόνιων σχέσεων συνεργασίας.

Επιπλέον, το άρθρο 3 των συμφωνιών σύνδεσης παρέχει τη νομική βάση για την καθιέρωση τακτικού και θεσμοθετημένου πολιτικού διαλόγου μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των χωρών εταίρων. Η ΕΕ πρέπει να εξακολουθήσει να καταβάλλει προσπάθειες για να καταστήσει ουσιαστικότερο τον διάλογο αυτό για θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εκδημοκρατισμού, ενδιαφερόμενη όχι μόνο για τα θέματα γενικής φύσης ή για μεμονωμένες περιπτώσεις, αλλά εστιάζοντας σε ειδικά επιχειρησιακά ζητήματα. Ένας από τους τρόπους για να επιτύχει τούτο θα μπορούσε να συνίσταται στην καθιέρωση ενός επιπέδου τεχνικού διαλόγου κάτω από το πολιτικό επίπεδο. Θα μπορούσε κατά τον τρόπο αυτό να αναζητήσει την κατάρτιση μιας κοινής ημερήσιας διάταξης, συνοδευόμενης από σαφείς στόχους και αμοιβαίες δεσμεύσεις για συνεργασία. Κατάλληλα θέματα που ενδέχεται να αποτελέσουν το αντικείμενο συστηματικής συζήτησης, θα μπορούσαν να είναι η ελευθερία έκφρασης και του συνεταιρίζεστε, συμπεριλαμβανομένου του νομοθετικού πλαισίου που διέπει το καθεστώς της κοινωνίας των πολιτών, των ΜΚΟ και άλλων μη κρατικών φορέων, καθώς και η κατάσταση και τα δικαιώματα των γυναικών.

Η Επιτροπή θα πρέπει να αναζητήσει να διασφαλίσει τη συνεκτικότητα και συνέπεια μεταξύ των δράσεων της Κοινότητας και της ΚΕΠΠΑ καθώς και της αναπτυξιακής πολιτικής, τόσο στην έδρα, μέσω του σχεδιασμού κατάλληλων προγραμμάτων χορήγησης βοήθειας, όσο και στις ομάδες εργασίας, στο πλαίσιο του Συμβουλίου καθώς και στις τρίτες χώρες. Θα πρέπει να καταβάλλει προσπάθειες να ενσωματώσει αποτελεσματικότερα τα ανθρώπινα δικαιώματα στο διάλογο και στη συνεργασία και να ενθαρρύνει τη βέλτιστη χρησιμοποίηση όλων των διαθέσιμων μέσων[22]. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή προτείνει τα ακόλουθα:

---

21 Η ρήτρα της μη τήρησης διατυπώνεται κατά κανόνα ως εξής: "εφόσον ένα από τα μέρη κρίνει ότι το άλλο μέρος δεν έχει εκπληρώσει μια υποχρέωση στο πλαίσιο της παρούσας συμφωνίας, δύναται να λάβει τα δέοντα μέτρα. Πριν από τη λήψη των μέτρων αυτών, δύναται, εκτός από περιπτώσεις ιδιαίτερα επείγουσες, να παράσχει στο Συμβούλιο σύνδεσης όλα τα απαραίτητα σχετικά στοιχεία για την εμπεριστατωμένη εξέταση της κατάστασης, με σκοπό την αναζήτηση αποδεκτής λύσης από τα συμβαλλόμενα μέρη. Κατά την επιλογή των μέτρων, πρέπει να δίδεται προτεραιότητα σε εκείνα που διαταράσσουν λιγότερο την εφαρμογή της παρούσας συμφωνίας. Τα μέτρα αυτά κοινοποιούνται αμέσως στο Συμβούλιο Σύνδεσης και αποτελούν το αντικείμενο διαβουλεύσεων στο πλαίσιο του Συμβουλίου σύνδεσης, κατόπιν αιτήματος του άλλου μέρους".

22 Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με "*το ρόλο της ΕΕ στην προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του εκδημοκρατισμού σε τρίτες χώρες",* Μάιος 2001, πορίσματα του Συμβουλίου σχετικά με το ρόλο της ΕΕ στην προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του εκδημοκρατισμού σε τρίτες χώρες, 25 Ιουνίου 2001.

Σύσταση αριθ. 1

Η Ένωση πρέπει να διασφαλίσει να συμπεριλαμβάνονται συστηματικά τα θέματα που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία, σε όλους τους διαλόγους που διεξάγονται σε θεσμοθετημένη βάση: στο πλαίσιο των συμβουλίων σύνδεσης (σε υπουργικό επίπεδο) και των επιτροπών σύνδεσης (σε επίπεδο ανωτέρων υπαλλήλων) που παρακολουθούν την εφαρμογή των συμφωνιών, καθώς και σε άλλες μορφές πολιτικού διαλόγου όπως είναι στο πλαίσιο της τρόικα. Θα πρέπει να διερευνήσει με τους εταίρους της τη δυνατότητα σύστασης τεχνικών ομάδων για την αντιμετώπιση θεμάτων που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό. Είναι σκόπιμο να δοθεί περισσότερη έμφαση στις επιχειρησιακές πτυχές, συμπεριλαμβανομένης της συνεργασίας σε θέματα όπως είναι οι νομοθετικές μεταρρυθμίσεις και τα νομικά πλαίσια που διέπουν τη λειτουργία των ΜΚΟ και άλλων μη κρατικών φορέων

Σύσταση αριθ. 2

Για να παρασχεθεί η δυνατότητα να διεξαχθεί και να διευρυνθεί ο τακτικός διάλογος για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό, απαιτείται η ενίσχυση των θεσμικών γνώσεων και της τεκμηρίωσης σχετικά με την επικρατούσα κατάσταση και τα βασικά ζητήματα σε κάθε χώρα-εταίρο. Η αντιπροσωπεία της Επιτροπής σε στενή συνεργασία με τις πρεσβείες των κρατών μελών, θα πρέπει να αποτυπώνει την υπάρχουσα κατάσταση σε κάθε χώρα, με βάση ένα συγκεκριμένο υπόδειγμα ανάλυσης και να παρέχει τακτική ενημέρωση της κατάστασης μέσω περιοδικών εκθέσεων.

Η ανάλυση της κατάστασης που επιτυγχάνεται κατά τον τρόπο αυτό θα πρέπει να αποτελεί το αντικείμενο συστηματικών συζητήσεων μεταξύ των αρχηγών των αποστολών, να χρησιμοποιείται στα "δελτία ενημέρωσης ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα", τα οποία πρέπει να καταρτίζουν οι αρχηγοί των αποστολών, και να επανεξετάζεται τακτικά από τις αρμόδιες ομάδες εργασίας, στο πλαίσιο του Συμβουλίου. Τα συμπεράσματα που εξάγονται κατά τον τρόπο αυτό θα πρέπει να μεταφράζονται σε συγκεκριμένες προτάσεις στα διάφορα πλαίσια διαλόγου που προαναφέρθηκαν.

Η Επιτροπή θα συμπεριλαμβάνει επίσης συστηματικά το ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του εκδημοκρατισμού, στο διάλογο που θα διεξάγουν σε τοπική κλίμακα οι αντιπροσωπείες με τους μεσογειακούς εταίρους.

Σύσταση αριθ. 3

Η Επιτροπή πρέπει να καταβάλει προσπάθειες για να διασφαλίσει τη συνεκτικότητα και τη συνέπεια, μεταξύ άλλων μέσω της ενίσχυσης του συντονισμού ανάμεσα στις αντιπροσωπείες της Επιτροπής και τις πρεσβείες των κρατών μελών. Τούτο πρέπει να λάβει ιδίως τη μορφή:

– *σύγκλισης συνεδριάσεων εμπειρογνωμόνων της ΕΕ, σε εθνικό επίπεδο, σχετικά με την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΠΔΑΔ) και τις πτυχές του προγράμματος MEDA που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα·*

– *ενίσχυσης της συμβολής στις συνεδριάσεις των αρχηγών των αποστολών που αφορούν ζητήματα σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου και τη δημοκρατία·*

– *προσπαθειών για τη διασφάλιση ενός περισσότερο δραστήριου ρόλου για την εφαρμογή των ψηφισμάτων και συστάσεων των Ηνωμένων Εθνών στον τομέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ιδίως χάρις στην επαρκή παρακολούθηση από τις αντιπροσωπείες της, των συστάσεων που διατυπώνονται από τα όργανα που έχουν συσταθεί μέσω των συνθηκών των Ηνωμένων Εθνών και σε συνδυασμό με την πραγματοποίηση επισκέψεων στις συγκεκριμένες χώρες από τους ειδικούς εισηγητές και τις ομάδες εργασίας των Ηνωμένων Εθνών.*

Η Επιτροπή θα πρέπει επίσης να διαδραματίσει έναν περισσότερο δυναμικό ρόλο στη διοργάνωση συζητήσεων στο πλαίσιο των γεωγραφικών ομάδων εργασίας του Συμβουλίου, για θέματα που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων στις οποίες παρουσιάζονται προβλήματα πολιτικής φύσης, που συνδέονται με την υλοποίηση της συνεργασίας στον τομέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του εκδημοκρατισμού.

4.1.2. Πολιτικός διάλογος σε περιφερειακό επίπεδο

Ο πολιτικός διάλογος σε περιφερειακό επίπεδο (συνεδριάσεις ανωτέρων υπαλλήλων στο πλαίσιο της διαδικασίας της Βαρκελώνης), περιλαμβάνει ήδη ως θέμα της ημερήσιας διάταξης τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό. Εντούτοις, οι συζητήσεις αυτές τείνουν να αποτελέσουν γενικές παρουσιάσεις από τα κράτη μέλη ή τους μεσογειακούς εταίρους, σχετικά με τις εθνικές πολιτικές τους για τα ανθρώπινα δικαιώματα και δεν οδηγεί σε ουσιαστική συζήτηση. Αντίθετα, δύναται να χρησιμοποιηθεί ως πρόφαση για την αποφυγή σοβαρής συζήτησης. Κατά συνέπεια, παρά το γεγονός ότι δεν προτείνεται να διακοπεί αυτή η μορφή περιφερειακού διαλόγου, θα πρέπει να αναγνωριστεί το γεγονός ότι οι εν λόγω συζητήσεις, με τη μορφή που έχουν επί του παρόντος, δεν αποτελούν τη βάση για ουσιαστικό προβληματισμό. Η ΕΕ πρέπει να καταβάλλει προσπάθειες για να καταστήσει τον εν λόγω διάλογο περισσότερο ουσιαστικό και πρακτικό, υιοθετώντας για παράδειγμα μια θεματική προσέγγιση (κατάσταση των γυναικών, κοινωνία των πολιτών, κ.λπ.), που θα αναδείξει την υφιστάμενη κατάσταση όσον αφορά τα διάφορα ζητήματα σε ολόκληρη την περιφέρεια.

4.1.3. Διάλογος με την κοινωνία των πολιτών

Η κοινωνία των πολιτών διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στην εφαρμογή και την παρακολούθηση κάθε πολιτικής που αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό. Στο πλαίσιο της διαδικασίας της Βαρκελώνης και μέσω της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η Επιτροπή έχει στηρίξει τις προσπάθειες των ΜΚΟ και άλλων μη κρατικών φορέων, που ασκούν δραστηριότητες στην περιφέρεια καθώς και εκείνων που δραστηριοποιούνται από την Ευρώπη, για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους όσον αφορά τον εντοπισμό προβλημάτων και την άσκηση πιέσεων για την επίτευξη βελτιώσεων. Οι ενέργειες επικεντρώνονται στην κατάρτιση και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών στον τομέα αυτό. Τα σχετικά θέματα έχουν θιγεί σε όλες τις συνεδριάσεις του φόρουμ της κοινωνίας των πολιτών (με τη συμμετοχή ΜΚΟ και άλλων εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών από την ΕΕ και τους μεσογειακούς εταίρους), που έχουν πραγματοποιηθεί πριν από τις συνεδριάσεις των υπουργών εξωτερικών των ευρωμεσογειακών χωρών.

Σύσταση αριθ. 4

Σε εθνική κλίμακα, οι αντιπροσωπείες της Επιτροπής πρέπει να οργανώσουν με τα κράτη μέλη τακτικές ημερίδες με την κοινωνία των πολιτών, αναζητώντας, εφόσον το επιτρέπει η κατάσταση, μια εποικοδομητική συμμετοχή των εθνικών αρχών. Στο μέτρο του δυνατού, θα πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες για να μην περιοριστεί ο εν λόγω διάλογος στην κοινωνία των πολιτών σε εθνική κλίμακα, αλλά να διευρυνθεί ο διάλογος με τη συμμετοχή δραστήριων οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών σε περιφερειακό επίπεδο. Η ημερήσια διάταξη θα εξετάζεται από τις αντιπροσωπείες της Επιτροπής και τα κράτη μέλη.

Οι ομάδες αυτές θα έχουν ως στόχο :

- *να συμβάλλουν στο να παρασχεθεί στους αρμοδίους της ΕΕ μια γενική γνώση των τοπικών συνθηκών, παρέχοντας ένα πολύτιμο βοήθημα για τη χάραξη της πολιτικής της ΕΕ και ιδίως για την κατάρτιση εθνικών και περιφερειακών ενδεικτικών προγραμμάτων·*

- *να καταλήξουν σε συστάσεις που θα βοηθήσουν τον προγραμματισμό της ΕΠΔΑΔ και τον εντοπισμό σχεδίων·*

- *να συμβάλλουν στην διάρθρωση της συζήτησης σε περιφερειακή κλίμακα, μέσω των φόρουμ της κοινωνίας των πολιτών, που διοργανώνονται στο πλαίσιο της διαδικασίας της Βαρκελώνης·*

- *την προώθηση πολιτικών της ΕΕ στους τομείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του εκδημοκρατισμού και του κράτους δικαίου, συμπεριλαμβανομένης της ισότητας μεταξύ των ανδρών και γυναικών, λόγω του οριζόντιου χαρακτήρα των εν λόγω θεμάτων·*

- *εξάλλου, οι συνεδριάσεις αυτές θα βοηθήσουν τους συνδέσμους, τα ιδρύματα και τους ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στην περιοχή, να διαρθρώσουν αποτελεσματικότερα και να συντονίσουν το έργο τους.*

4.2. Εθνικά και περιφερειακά προγράμματα δράσης

Ορισμένα προγράμματα και σχέδια για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία έχουν χρηματοδοτηθεί στο πλαίσιο του MEDA. Εντούτοις, για να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα των εν λόγω δραστηριοτήτων, είναι επιθυμητό να ενταχθούν σε περισσότερο λεπτομερείς εθνικές ή περιφερειακές στρατηγικές, που θα συμφωνούνται με τις εθνικές αρχές.

Με τις εν λόγω εθνικές ή περιφερειακές στρατηγικές για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία πρέπει να εντοπίζονται τα σχετικά θέματα και προτεραιότητες, λαμβάνοντας επίσης υπόψη όχι μόνο τα πορίσματα των εθνικών ή περιφερειακών ομάδων με μη κυβερνητικούς θεσμούς (βλέπε σύσταση αριθ. 4), αλλά και τα πορίσματα που περιλαμβάνονται στην έκθεση ΑΠΗΕ, ιδίως για την ορθή διακυβέρνηση και τα ζητήματα ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών.

4.2.1. Εθνικά σχέδια δράσης

Η Επιτροπή πρέπει να μεριμνήσει για την ανάπτυξη εθνικών σχεδίων δράσης με βάση μια προσέγγιση για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τη δημοκρατία,

εναρμονισμένη με εκείνη των εταίρων της που θα είναι πρόθυμοι να συμμετάσχουν στην εν λόγω δραστηριότητα.

Σύσταση αριθ. 5

Τα εθνικά σχέδια δράσης πρέπει να έχουν τρεις στόχους:

- *την ανάλυση του πλαισίου και της κατάστασης, ιδίως όσον αφορά τη νομοθεσία που αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον καθορισμό κοινών γενικών στόχων·*

- *την κατάρτιση καταλόγου ειδικών θεμάτων δράσης, συνοδευόμενου από μετρήσιμα κριτήρια απόδοσης με σαφή χρονοδιαγράμματα·*

- *τον καθορισμό της τεχνικής και χρηματοδοτικής βοήθειας που απαιτείται για την επίτευξη των γενικών και ειδικών στόχων.*

Τα Εθνικά Σχέδια Δράσης πρέπει να είναι συμπληρωματικά και να συνδέονται με άλλα σχέδια οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης (για παράδειγμα στο πλαίσιο της συνεργασίας MEDA) και θα μπορούσαν να χρηματοδοτούνται μέσω του MEDA, ενώ θα μπορούσε ενδεχομένως να ενισχυθούν μέσω άλλων κονδυλίων του προϋπολογισμού. Τα εν λόγω σχέδια θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για :

- *την ανάλυση των θεσμικών και άλλων νόμιμων δικαιωμάτων και για την πρόταση μεταρρυθμίσεων των νομοθετικών και κανονιστικών πλαισίων·*

- *τη στήριξη της εφαρμογής των σχετικών με τα ανθρώπινα δικαιώματα συνθηκών στις οποίες κάθε κράτος αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος και για την προώθηση της υπογραφής των εν λόγω διεθνών μέσων εφόσον το συγκεκριμένο κράτος δεν αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος· τη στήριξη της ανάπτυξης εθνικών νομοθετικών πλαισίων, εφόσον παρίσταται ανάγκη·*

- *την ανάλυση της κατάστασης και των δικαιωμάτων των γυναικών στις αντίστοιχες κοινωνίες τους και την υποβολή προτάσεων σχετικά με τον καλύτερο τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαν να συμμετάσχουν στην ανάπτυξη των χωρών τους·*

- *τη στήριξη της ανάπτυξης των κατάλληλων νομοθετικών και διοικητικών δομών·*

- *τη στήριξη της ενσωμάτωσης του εθνικού διαλόγου με την κοινωνία των πολιτών, στις εθνικές δράσεις·*

- *την προώθηση της ανταλλαγής πληροφοριών σχετικά με τις βέλτιστες πρακτικές και την ενθάρρυνση της ενσωμάτωσής τους στις εθνικές δράσεις·*

- *την προώθηση της έγκρισης και της εφαρμογής διεθνών προτύπων καθώς και της υιοθέτησης διεθνών μέσων·*

Όσον αφορά το καθεστώς και τις δραστηριότητες των ΜΚΟ και άλλων μη κρατικών φορέων, τα Εθνικά Σχέδια Δράσης πρέπει:

– *να εντοπίζουν τις απαραίτητες τροποποιήσεις στα νομοθετικά ή διοικητικά πλαίσια, για την υλοποίηση διεθνών δεσμεύσεων όσον αφορά το καθεστώς και τις δραστηριότητες των ΜΚΟ και άλλων μη κρατικών φορέων·*

– *να ενισχύουν το δυναμικό των ΜΚΟ και άλλων μη κρατικών φορέων μέσω της πρακτικής κατάρτισης·*

– *να προωθούν τη δικτύωση μεταξύ τοπικών και ευρωπαϊκών ΜΚΟ και άλλων μη κρατικών φορέων·*

– *να συνδέουν τους ΜΚΟ και άλλους μη κυβερνητικούς φορείς με διεθνή δίκτυα·*

– *να αναπτύσσουν το συντονισμό μεταξύ ΜΚΟ και διεθνών οργανισμών.*

Η Κοινότητα θα συμμετάσχει στη χρηματοδότηση των εν λόγω εθνικών ή περιφερειακών (βλέπε κατωτέρω) σχεδίων δράσης που πληρούν εγκεκριμένες ελάχιστες απαιτήσεις. Δεδομένου ότι όλοι οι εταίροι δεν θα είναι έτοιμοι να συμμετάσχουν άμεσα στις δραστηριότητες αυτές, βραχυπρόθεσμα οι στόχοι θα συνίστανται στην κατάρτιση Εθνικών Σχεδίων Δράσης με δύο ή τρεις, κατά την εκκίνηση, χώρες εταίρους. Καθώς θα υλοποιούνται τα εν λόγω σχέδια, άλλοι εταίροι θα καταστεί δυνατό να συμμετάσχουν στη διαδικασία αυτή.

4.2.2. Περιφερειακά σχέδια

Σύσταση αριθ 6

Τα περιφερειακά ή τοπικά σχέδια δράσης πρέπει να καταρτίζονται εφόσον δύο ή περισσότεροι εταίροι επιθυμούν να αναπτύξουν περαιτέρω συνεργασία σε συγκεκριμένες δραστηριότητες που συνδέονται με διμερείς ενέργειες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως εμφαίνεται στον προγραμματισμό του σχεδίου δράσης της Βαλένθια. Τα εν λόγω σχέδια δράσης θα μπορούσαν να επικεντρώνονται σε θέματα που θα εξεταστούν στα μελλοντικά περιφερειακά προγράμματα στο πλαίσιο του MEDA, για παράδειγμα σε θέματα όπως είναι τα δικαιώματα των γυναικών ή η συνεργασία στον τομέα της δικαιοσύνης. Θα πρέπει επίσης να αποτελούν ένα μέσο σύνδεσης με άλλες πολυμερείς δραστηριότητες, μεταξύ άλλων όσον αφορά τη συνέχεια που πρέπει να δοθεί στην έκθεση ΑΠΗΕ. Τα Περιφερειακά Σχέδια Δράσης πρέπει επίσης να ενισχύουν τις δυνατότητες συνεργασίας με περιφερειακούς φορείς όπως είναι ο Αραβικός Σύνδεσμος.

4.3. Ένταξη της προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας στα προγράμματα MEDA

4.3.1. Εθνικά Ενδεικτικά Προγράμματα

Η ολοκλήρωση, κατά το 2001, των Εγγράφων Στρατηγικής Χώρας (2002-2006) για τις περισσότερες χώρες εταίρους στο πλαίσιο του MEDA, αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα προς τα εμπρός για την ένταξη της συνιστώσας που αφορά τα δικαιώματα του ανθρώπου και τη δημοκρατία, στο πλαίσιο της συνολικής προσέγγισης της Επιτροπής για την ενίσχυση που παρέχει στους μεσογειακούς εταίρους.

Η ανάλυση της πολιτικής κατάστασης καθώς και της σχετικής με την ασφάλεια επικρατούσας κατάστασης, η οποία συμπεριελήφθη στα Έγγραφα Στρατηγικής Χώρας, αποτελεί ένα σημείο εκκίνησης για να επιλεγούν οι τομείς ή οι διατομεακές

παρεμβάσεις, οι οποίες χάρη στην βοήθεια από το MEDA και την ΕΠΔΑΔ θα μπορούσαν να βελτιώσουν τη γενική κατάσταση όσον αφορά τη διακυβέρνηση. Ως εκ τούτου, τα περισσότερα εθνικά κονδύλια MEDA περιλαμβάνουν στήριξη των προγραμμάτων για τη χρηστή διακυβέρνηση και, σε ορισμένες περιπτώσεις, της κοινωνίας των πολιτών (εφόσον πρόκειται για διμερή προγράμματα, βλέπε σημείο 3.4.1).

Σύσταση αριθ. 7

*Η κατάρτιση των μελλοντικών **Εθνικών Ενδεικτικών Προγραμμάτων,** από την περίοδο 2005-2006 και μετέπειτα, θα χρησιμοποιηθεί για να ενσωματωθεί περαιτέρω η προώθηση της ορθής διακυβέρνησης, των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της δημοκρατίας, στο πρόγραμμα MEDA. Σύμφωνα με την προαναφερθείσα ανακοίνωση της Μασσαλίας, η συνεργασία στο πλαίσιο του προγράμματος MEDA πρέπει να αντικατοπτρίζει ικανοποιητικότερα την πρόοδο που έχει επιτευχθεί από τις χώρες εταίρους στους τομείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του εκδημοκρατισμού. Πέραν της ειδικής στήριξης που ενδέχεται να παρασχεθεί για τη λήψη μέτρων που προβλέπονται στα εθνικά ή περιφερειακά σχέδια δράσης, θα διατεθούν σημαντικά συμπληρωματικά κονδύλια, στο πλαίσιο του προγράμματος MEDA, για τους εταίρους εκείνους που μεριμνούν για την κατάρτιση και την υλοποίηση Εθνικών Σχεδίων Δράσης. Τα κονδύλια αυτά θα διατεθούν στο πλαίσιο των Εθνικών Ενδεικτικών Προγραμμάτων τους, για τη χρηματοδότηση ενεργειών που δεν αφορούν απαραίτητα άμεσα τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό.*

*Θα ενισχυθεί η διάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα **Έγγραφα Στρατηγικής Χώρας**. Στα έγγραφα αυτά, θα ληφθούν επίσης δεόντως υπόψη τα συμπεράσματα της έκθεσης ΑΠΗΕ του 2002, ιδίως εκείνα που αφορούν την ορθή διακυβέρνηση και ζητήματα ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών.*

4.3.2. Περιφερειακό πρόγραμμα MEDA

Τα περιφερειακά προγράμματα έχουν αποδειχθεί χρήσιμα για την αντιμετώπιση ζητημάτων που είναι συχνά ιδιαίτερα ευαίσθητα για να αντιμετωπιστούν σε εθνικό επίπεδο, τουλάχιστον σε αρχικό στάδιο. Επιπλέον, τα περιφερειακά προγράμματα δύνανται να επιτρέπουν χρήσιμες ανταλλαγές εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών μεταξύ χωρών που έχουν ανάλογες πολιτιστικές αξίες, παρελθόν και εμπειρίες (σχετικά με τα περιφερειακά προγράμματα, βλέπε την τελευταία παράγραφο του σημείου 3.4.1.).

Σύσταση αριθ. 8

Κατά την εκπόνηση του Περιφερειακού Ενδεικτικού Προγράμματος για την περίοδο 2005-6, η Επιτροπή θα εξετάσει σε βάθος τους τρόπους για να συμπεριληφθεί η στήριξη για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας, καθώς και την συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών. Επιπλέον, η Επιτροπή θα προετοιμάσει μια αξιολόγηση των επιπτώσεων από τις διάφορες συνεδριάσεις του φόρουμ της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίες έχουν πραγματοποιηθεί πριν από τις συνεδριάσεις των ευρωμεσογειακών υπουργών εξωτερικών· στο πλαίσιο αυτό θα μελετήσει τους τρόπους με τους οποίους το φόρουμ της κοινωνίας των πολιτών θα μπορούσε να διαρθρωθεί, έτσι ώστε τα πορίσματα των εν λόγω συνεδριάσεων να καταστεί δυνατό να έχουν μεγαλύτερες λειτουργικές επιπτώσεις στις δραστηριότητες της εταιρικής σχέσης και της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στις

δραστηριότητες αυτές. Στο Περιφερειακό Ενδεικτικό Πρόγραμμα (2005-2006) θα ληφθούν επίσης υπόψη τα πορίσματα της έκθεσης ΑΠΗΕ 2002.

4.3.3. Η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΠΔΑΔ)

Όπως προτάθηκε, το Μάιο του 2001, στην *ανακοίνωση σχετικά με το ρόλο της ΕΕ στην προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του εκδημοκρατισμού σε τρίτες χώρες,* έχει προβλεφθεί στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας ΕΠΔΑΔ, μια περισσότερο στρατηγική χρησιμοποίηση των πόρων. Κατά την περίοδο 2002/2004, η πρωτοβουλία ΕΠΔΑΔ συγκεντρώνει περιορισμένο αριθμό θεματικών προτεραιοτήτων, οι οποίες είναι:

– η ενίσχυση του εκδημοκρατισμού, της ορθής διακυβέρνησης και του κράτους δικαίου·

– οι δραστηριότητες υποστήριξης της κατάργησης της θανατικής ποινής·

– η καταπολέμηση των βασανιστηρίων και της ατιμωρησίας και η υποστήριξη διεθνών και ποινικών δικαστηρίων·

– η καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, καθώς και των διακρίσεων σε βάρος μειονοτήτων και αυτοχθόνων πληθυσμών

Επιπλέον, για να μεγιστοποιηθούν οι επιπτώσεις της ενίσχυσης και να βελτιωθεί η βιωσιμότητα με περιορισμένα κονδύλια, η στήριξη που παρέχεται στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας ΕΠΔΑΔ για την προτεραιότητα αριθ. 1 (ενίσχυση του εκδημοκρατισμού, της ορθής διακυβέρνησης και του κράτους δικαίου), επικεντρώνεται επί του παρόντος σε 31 "χώρες-στόχους" σε ολόκληρο τον κόσμο. Το κοινό χαρακτηριστικό για όλα τα σχέδια και προγράμματα είναι ότι συμπεριλαμβάνεται η διάσταση της μη διάκρισης με βάση το φύλο.

Στη Νότια Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή οι χώρες-στόχοι είναι η Αλγερία, η Τυνησία και το Ισραήλ, καθώς και η Δυτική Όχθη/Γάζα. Για τη χρηματοδότηση σχεδίων στις χώρες αυτές κατά την περίοδο 2002/4 έχουν καθοριστεί λεπτομερείς επιμέρους προτεραιότητες. Η καινοτομία συνίσταται στην παροχή διευκόλυνσης για "μικροσχέδια", που προβλέπεται για τις εν λόγω χώρες, στο πλαίσιο της οποίας θα παρασχεθούν επιχορηγήσεις μικρής κλίμακας, τις οποίες θα διαχειρίζονται οι αντιπροσωπείες της Επιτροπής, για τη στήριξη σχεδίων που υποβάλλονται από την τοπική κοινωνία των πολιτών.

΄Οσον αφορά τα σχέδια που εντάσσονται σε άλλες γενικές προτεραιότητες της πρωτοβουλίας ΕΠΔΑΔ, δηλαδή την κατάργηση της θανατικής ποινής, την καταπολέμηση των βασανιστηρίων και την ατιμωρησία, καθώς και την καταπολέμηση του ρατσισμού, όλες οι τρίτες χώρες δύνανται να υποβάλλουν αίτηση. Τα σχέδια επικεντρώνονται επίσης σε θέματα που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα σε περιφερειακή κλίμακα. Επιπλέον, στο πλαίσιο των περιφερειακών προγραμμάτων "Master" της ΕΕ στον τομέα αυτό, το μεσογειακό "Master" στα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό έχει ως στόχο την επιχειρησιακή κατάρτιση για την εκπαίδευση ενός πυρήνα ειδικών από ολόκληρη την περιοχή, οι οποίοι θα διαθέτουν τα προσόντα για να συμβάλλουν αποτελεσματικά, σε εθνικό και

περιφερειακό πλαίσιο, στον περαιτέρω εκδημοκρατισμό και την προώθηση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η στρατηγική της πρωτοβουλίας ΕΠΔΑΔ όσον αφορά τους μεσογειακούς εταίρους, πρέπει να επανεξεταστεί κατά το 2003, σύμφωνα με τα πορίσματα των περιφερειακών διασκέψεων ΕΠΔΑΔ, που πραγματοποιήθηκαν στα μέσα του 2002 στο Αμάν και την Καζαμπλάνκα, με εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών από το Μασρέκ και το Μαγκρέμπ. Τα σεμινάρια αυτά υπογράμμισαν το γεγονός ότι ο εκδημοκρατισμός και το κράτος δικαίου αποτελούν προτεραιότητες για την περιοχή και συνέστησαν να παρασχεθεί αυξημένη στήριξη στις τοπικές κοινωνίες των πολιτών.

Η ΕΠΔΑΔ έχει επίσης χρησιμοποιηθεί για την παροχή υποστήριξης εκλογών, είτε μέσω της διενέργειας αποστολών της ΕΕ για την παρακολούθηση των εκλογικών διαδικασιών, είτε μέσω της χρηματοδότησης ΜΚΟ για σχέδια που αφορούν εκλογές. Οι δραστηριότητες στον εκλογικό τομέα πρέπει να εξεταστούν περισσότερο συστηματικά και σφαιρικά στις μεσογειακές χώρες. Ειδικότερα, είναι ουσιώδες να μην εκλαμβάνεται η υποστήριξη εκλογών ως μια ενέργεια περιορισμένης διάρκειας, που συνδέεται κυρίως με την παρατήρηση της εκλογικής διαδικασίας (μια δραστηριότητα με σημαντικές πολιτικές επιπτώσεις), αλλά μάλλον σαν μια διαρκής και γενική προσπάθεια για τη βελτίωση του εκλογικού πλαισίου στις χώρες εταίρους. Οι δράσεις πρέπει να επικεντρώνονται όχι μόνο στις διοικητικές και νομικές πτυχές μιας εκλογικής διαδικασίας, αλλά και στον τρόπο με τον οποίο απολαύουν πράγματι οι πολίτες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών που συνδέονται άμεσα με τις εκλογές. Στο πλαίσιο αυτό, η παρατήρηση της εκλογικής διαδικασίας θα πρέπει επίσης να αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό μέσο για την αξιολόγηση της επιτευχθείσας προόδου και τη σύσταση περαιτέρω βελτιώσεων.

Σύσταση αριθ. 9

Η στρατηγική ΕΠΔΑΔ όσον αφορά τους μεσογειακούς εταίρους, πρέπει να επανεξεταστεί με σκοπό την ενίσχυση των δυνατοτήτων της κοινωνίας των πολιτών, σε περιφερειακή βάση. Τούτο θα επιτευχθεί μέσω της δημιουργίας ή της εδραίωσης περιφερειακών δικτύων μη κυβερνητικών φορέων, που ενδέχεται να περιλαμβάνουν ευρωπαϊκούς ΜΚΟ. Τα εν λόγω δίκτυα και σύνδεσμοι που θα ενισχυθούν, μακροπρόθεσμα, θα επιτρέψουν ανταλλαγές πληροφοριών και βέλτιστων πρακτικών, καθώς και την ανάπτυξη ικανοτήτων, ενώ θα βασίζονται σε συγκεκριμένες δραστηριότητες, επικεντρωμένες στα αποτελέσματα που θα προκύψουν, οι οποίες θα υλοποιηθούν σε έναν ή περισσότερους από τους ακόλουθους τομείς :

– *ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και της έκφρασης (συμπεριλαμβανομένης της παρακολούθησης/υποστήριξης σε σχέση με τα νομοθετικά πλαίσια που διέπουν τους ΜΚΟ και άλλους μη κυβερνητικούς φορείς, καθώς και τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων)·*

– *προστασία/προάσπιση των δικαιωμάτων ειδικών ομάδων·*

– *ορθή διακυβέρνηση και καταπολέμηση της διαφθοράς.*

Επιπλέον, η πρωτοβουλία ΕΠΔΑΔ μετά το 2004, θα πρέπει να δώσει ιδιαίτερη προσοχή στην περαιτέρω ενίσχυση της συμπληρωματικότητας μεταξύ προγραμμάτων

ΕΠΔΑΔ και MEDA, ιδίως όσον αφορά τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων που θα εντοπίζονται στα Εθνικά Σχέδια Δράσης.

Σύσταση αριθ. 10

Όλα τα διαθέσιμα μέσα για την υποστήριξη της εκλογικής διαδικασίας (πολιτικός διάλογος, MEDA και ΕΠΔΑΔ) πρέπει να χρησιμοποιούνται κατά τρόπο συνεκτικό και συμπληρωματικό, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται βελτίωση του συνολικού εκλογικού πλαισίου, μέσω της συνεργασίας με τις κρατικές αρχές και την κοινωνία των πολιτών. Η παρατήρηση των εκλογών πρέπει να προτείνεται εφόσον, λαμβανομένης υπόψη της ειδικής κατάστασης που επικρατεί, δύναται να προσφέρει μια πραγματική προστιθέμενη αξία.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι μεσογειακοί εταίροι της διαθέτουν ένα εντυπωσιακό αριθμό μέσων για την επίτευξη των βασικών και κοινών στόχων τους που συνίστανται στην προώθηση του κράτους δικαίου, τον εκδημοκρατισμό και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Στην παρούσα ανακοίνωση εντοπίζονται δέκα τομείς στους οποίους τα υφιστάμενα μέσα δύνανται να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικότερα:

– διεξοδικότερος και ουσιαστικότερος **πολιτικός διάλογος** για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό, σε όλα τα επίπεδα, με τους εταίρους MEDA·

– ενίσχυση των **κοινών γνώσεων και εμπειριών** σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό στην περιοχή αυτή·

– **ικανοποιητικότερος συντονισμός** μεταξύ των αντιπροσωπειών της Επιτροπής και των πρεσβειών των κρατών μελών επί θεμάτων που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό, καθώς και όσον αφορά τη σχετική συνεργασία·

– τακτικές επαφές μεταξύ των αντιπροσωπειών της Επιτροπής και της **κοινωνίας των πολιτών,** σε στενή συνεργασία με τις πρεσβείες των κρατών μελών της ΕΕ·

– ανάπτυξη **Εθνικών Σχεδίων Δράσης** για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία, στο πλαίσιο του MEDA, με τους εταίρους που επιθυμούν να συμμετάσχουν στις εν λόγω δραστηριότητες·

– κατάρτιση **Περιφερειακών Σχεδίων Δράσης** για θέματα που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία, με τους εταίρους MEDA που επιθυμούν να αναπτύξουν περαιτέρω συνεργασία επί συγκεκριμένων θεμάτων·

– έμφαση σε θέματα που αφορούν τα δικαιώματα του ανθρώπου και τον εκδημοκρατισμό στα **Έγγραφα Στρατηγικής Χώρας** της Επιτροπής· θα πρέπει επίσης να λαμβάνεται περισσότερο υπόψη στα **εθνικά ενδεικτικά προγράμματα** η πρόοδος που επετεύχθη στους εν λόγω τομείς**,** συμπεριλαμβανομένων των αποτελεσμάτων της ειδικής συμπληρωματικής διευκόλυνσης·

– περισσότερη έμφαση σε θέματα που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό, στην **περιφερειακή στρατηγική** της Επιτροπής καθώς **και στο Περιφερειακό Ενδεικτικό Πρόγραμμά της·**

– αυξημένη συμπληρωματικότητα μεταξύ του προγράμματος MEDA και της **Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας για τη Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα·**

– ένταση των προσπαθειών, σε όλα τα επίπεδα, στον τομέα της βελτίωσης των **εκλογικών πλαισίων.**

Τα προτεινόμενα στην παρούσα ανακοίνωση πρακτικά μέτρα θα επιτύχουν μεγαλύτερη συνεκτικότητα και συνέπεια μεταξύ των κοινοτικών δράσεων και της ΚΕΠΠΑ, και θα επιτρέψουν συνέργιες σε όλα τα επίπεδα της δράσης: σε επίπεδο πολιτικού διαλόγου, δίνοντας περισσότερη έμφαση, στο πλαίσιο των προγραμμάτων συνεργασίας, στη διάσταση που αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό και αυξάνοντας τον βαθμό συμπληρωματικότητας μεταξύ των διαφόρων μέσων συνεργασίας, τα οποία διαθέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, οι εταίροι μας στη Μεσόγειο και οι λοιποί εταίροι με τους οποίους συνεργάζεται η Επιτροπή για την προώθηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του εκδημοκρατισμού, καλούνται να στηρίξουν τα μέτρα που περιλαμβάνονται στην παρούσα ανακοίνωση και να εργαστούν από κοινού με την Επιτροπή για την υλοποίησή τους.